ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 172 ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հաբաթ 12 Հոկտեմբերի 1885 Հաբաթ 12 Հոկտեմբերի ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 172

Տարեկան 10 բուբլի. վեց ամիսը՝ 6 բուբլի. եռամսյակը՝ 3 բ. 50 կ. Հասցէ 5 կոպէկ։
Ձամանորդագրվում են Թիֆլիսում ժամային լրագրատարածներ։

Խմբագրութիւնը Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „Норъ-Даръ“ կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar»։

Թերթը գաց կ. ամեն օր (բացի ուրբաթ օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լրագրներով։ Յայտարարութիւնների բաւին 2 կ., բնկալների համար կրկնապատիկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

—

Քրոնիկոն. — Լուրեր։ — Վնասակար մրջիւններ։

Քաղաքական. — Բոլգարական գործողները։ Լուրեր։

Խառն լուրեր։

Հեռագրեր։

Յայտարարութիւններ։

Բանասիրական. — Երկու բառեկան։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Քաղում ենք „Кавказъ“ Թերթից Տ. Մակարի ընդունելութեան համար կառավարչական կարգադրութիւնը։

„Կառավարչապետի կողմից Բաթումում հոկտ. 9-ին դիմաւորելու և ուղեկցելու Պատրիարք կաթողիկոսին նշանակուած է դէյիստվիտէլնի ստատսկի սավէտնիկ Ամբարտանովը։ Թիֆլիսի երկաթուղու կայարանում հոկտ. 11-ին ուրբաթ ժամը 11-ին առաւօտը Նորին Սրբազնութեան կը դիմաւորեն՝ Թիֆլիսի վոլա-նահանգապետը, ոստիկանապետը, քաղաքագլուխը, քաղաքային խորհրդի անդամները։

Երկաթուղու կայարանից Պատրիարքը պատրաստուած կառքով և ընդունուած կարգով կը մտնի քաղաք։ Կառքի առջևը կը գնայ Ժանդարմների գունդ, իսկ կառքին կը շրջապատեն երկրից Կառավարչապետի պահնակ ձիաւորները։ Մի քայլէնան կամուրջից անցնելով կառքը կը կանգնի Ալէքսանդրեան այգին մօտ, ուր Պատրիարքին կը դիմաւորէ Հայոց Հոգևորականութիւնը որին շրջապատուած կանգնած կը լինին պոլիցիականները և համքարները իրենց դրօշակներով։ Պատրիարքը կառքից իջնելով կը սկսուի Թափորը, որը անցնելով Օրբէլեան փողոցով կը մտնի Վանքի Մայր եկեղեցին։

Կառավարչապետի մօտ Պատրիարքի ընդունելութեան համար նշանակուած օրը ժամը 1-ին պալատի մեծ դահլիճում կը հաւաքուին հանդիսաւոր համազգեստով քաղաքական չինեորը մինչև V-րդ աստիճանը, զինուորական գեներալները, վարչութեան գլխաւորները իրենց օգնականներով, Թիֆլիսի քաղաքագլուխը, քաղաքային խորհրդի անդամները և քաղաքիս Հայոց ազգութենից առանձին կհրաւիրուին պատուելի Հայեր՝ զինուորականները, չինովնիկներ և քաղաքացիներ։

Պալատի պատշգամում կը կանգնեն համքարների ներկայացուցիչները։

Պատրիարքի և նրան հետևող անձերին դահլիճը մտնելուց և կառավարչապետը նրան ընդունելուց յետոյ, ազիւտանտը և առանձին յանձնարարութեանց չինովնիկը սեղանից Բարձրագոյն Հրովարտակը, որով Տ. Մակարը Պատրիարքի կոչման մէջ նշանակվում է, վերցնելով կարգում է գիներալ-մայոր Շէպելովը և յետոյ կառավարչապետը առնելով հրովարտակը յանձնում է Նորին Սրբութեան։

Նոյն կարգով կարգադրվում և յանձնվում է Բարձրագոյն հրովարտակները ս. Ալէքսանդր Նեվսկու շքանշանի, ալմազեայ խաչի (վեղարի վերայ) վերաբերութեամբ։ Այդտեղ և յանձնվում է Նորին Սրբութեան շքանշանը, որ իսկոյն և եթ կախում են։

Վերջումը կառավարչապետը Պատրիարքին շնորհաւորում է ստացած արքայական ողորմածութեան համար։ Յետոյ Պատրիարքին ներկայացվում են ներկայ չիները և հոսկ յետոյ հրաւիրվում է Պատրիարքը գնալ Կառավարչապետի ամուսնու սենեակները, իսկ մնաց բարձր հոգևորականները մնում են դահլիճում և սպասում են Նորին Սրբութեան, մինչև որ կը վերադառնայ դահլիճը Կառավարչապետի ամուսնուց սենեակներից“։

—

„Кавказъ“-ը հրատարակում է ոչ պաշտօնական բաժնում Բաթումից ստացած հետևեալ հեռագիրը։ „Պատրիարք-կաթողիկոսը պատասխանելով նշան կառավարչապետի անունով դէյիստվիտէլնի ստատսկի սավէտնիկ Ամբարդանովի արած ողջոյնին—ուղարկութեան համար չնորհակալութիւն յայտնեց։ Յետոյ ժամը 10-ին Թափորով գնաց տեղական հայոց եկեղեցին հոգևորականութեան, տեղական վարչութեան, ահազին ամբոխի ուղեկցութեամբ։ Եկեղեցում նորին Սրբազնութիւնը դարձաւ դէպի հայոց ժողովուրդը գովելով կայսեր բարեմասնութիւնները. յորդոր կարդալով աղօթելու Նորին Մեծութեան կենաց համար, փառաբանելու Նրան և հպատակելու Նրան և Նրա նշանակած իշխանութեանց, ինչպէս Միակ Թագաւորի, որի իշխանութեան տակ միայն կարող է հայոց ժողովուրդը բարօրութիւն վայելել։

—

Հոկտ. 11-ին ուրբաթ ժամը 11-ը անց Թիֆլիս ժամանեց Տ. Տ. Մակարը և ընդունելութիւնը կատարուեցաւ ոզոշած կարգով և ծխականութեամբ։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Անցեալ տարի Մուրքաց մըհառամի տօնին այստեղից հաղորդել էի ձեզ, թէ ինչպես են կատարում մահմետականները իրենց հաւատի այդ սուրբ հանդէսը, և թէ ինչ տպաւորութիւն է թողնում քրիստոնեայ ժողովրդի վերայ դա։

Այս տարի վերոյիշեալ տօնի ծխակատարութիւնը թոյլ էր տրուած, որ մինչեայն մըհառամի վերջին օրը գըշեալ տեղն էր հասնում, իսկոյն և եթ սկսվում էր մինչի խորը գիշեր, և մինչև անգամ մինչի ինքնամոռացութեան աստիճանին հասած ձուկ որսալ։ Նա այնտեղ ամենայն կիւրակի պատահում էր և մի կարճահասակ, հաստ և ուրախ ծարգուն Դա Notre-Dame de Lorette վողոցի խանութպան պ. Սօվաժն էր. դա էլ մի նոյնպիսի մոլեռանդ-ձկնորս էր, ինչպէս և նոյն ինքը Մօրիսօն։ Յաճախ պատահում էր, որ նրանք ամբողջ օրերը անց էին կացնում իրար մօտ կարմերը ձեռներին և ոտները ջրի վերայ կախած ու անդադար չարժելիս։ Հասկանալի է որ նրանք չուռով ծանօթացան, մօտիկացան և բարեկամացան։ Այնպիսի օրեր էլ էր պատահում, որ ոչ մի խօսք չէին հանում բերաններից, թէև այդ նրանց համար աւելորդ էլ էր նրանք արդէն առանց խօսքի և առանց մտքերի փոխանակութեան հասկանում էին իրար. բոլոր նրանց ցանկութիւնները ու հակումները մէկ էին. մէկ էին և յուզումները ու բաւականութիւնները...։

Երբեմն գարնանը, առաւօտեան, երբ արեգակը լուսաւորում էր Խաղաղ գետը և նրա վերայ հպարտ տատանուող կարմանչանը, և բնութիւնը վերակենդանացնող մեղմ ջերմութեամբ այրում էր ձկնորսների կռնակները, Մօրիսօն ասում էր իւր ընկերոջը.

—Ինչ հեանալի առաւօտ է...։

—Ո՜, այո, այո՝ Սրանից լաւը չեմ էլ կարող երևակայել, պատասխանում էր Սօվաժը և լռում էին. այսքանն էլ բաւական էր մի մեծ հաստանալու համար։

Աչեանը երեկոյեան, երբ մայր մըտնող արեգակի ճառագայթներով լուսաւորուած երկինքը ջրի մէջ անդրադարձնում էր պայծառ-կարմիր ամպերն և ամբողջ գետը ծիրանիով էր ծածկվում, իսկ կարծես հրդեհուած հորիզոնը բոց ու ծուխ էր տեղում մեր բարեկամների, գաշտերի, հովիտների, լեռների և երեկոյեան մեղմ հովից տատանուող ծառերի գագաթների վերայ, լուռ ու զգացմունքից ակամայ չարժվում էին նրանց չրմունքները և պ. Սօվաժը քաղցր ժպիտով Մօրիսօնին դառնալով ասում էր.

—Ինչ սքանչելի տեսարան է...

Իսկ Մօրիսօն, առանց աչքերը կարմանչից հեռացնելու՝ պատասխանում էր.

—Ի հարկէ. ինչ ասել կուզի որ մէգից անհամեմատ լաւ է...և էլի լռում էին։

Եւ ահա, այժմ նրանք պատահեցին. Ճանապարհով մի մեծ, նրանք մօտեցան, համբուրուեցան և պինդ մօտեցին իրար ձեռքը. բայց տխուր զգացուելով մի անգամայն, որ նրանց հանդիսումը բոլորովին փոխուած հանգամանքնե-

նալ քաղաքից գուրս և այնտեղ կըտրատել իրենց գլուխները։ Բայց Թուրքերը կամեցան մինչև վերջին օրը մի քանի անգամ դուրս գալ պատերը փոշոցներում իրենց սովորութիւնների համեմատ, սակայն այդ արգելից կատարուեցին։

Այնուամենայնիւ հոկ. 5-ին գուրս եկան մահմետականները փոշոցներում պտտելու և այդ պատճառով մի քանի անկարգութիւններ տեղի ունեցան, որտեղ մի քանի մարդիկ սպանուեցան գիմադրութեան պատճառով։ Այդ օրը պ. Նահանգապետը անձամբ ձի հեծած չրջելով քաղաքումը հսկում էր կարգապահութեան վերայ, մի քանի խմբերի պարագլուխներին նախատեց որ նրանք անձամբ գանուել էին իրեն մօտ և լսել իշխանութեան կարգապահութիւնը այդ մասին, ու չէին կատարել։ Վերջին օրը ընդհէնը վերևում յիշեցի այսինքն հոկ. 6-ին պիտի գուրս գնային մահմետականները քաղաքից և ինչպէս ամենայն տարի, այնտեղ կատարելու իրենց տխուր հանդէսը, բայց նրանք քաղաքի կենդրոնում „բազարնայա պլոշչատ“ անուանեալ հրապարակում էին կարատում իրենց։ Այդ օրը ամբողջ քաղաքը, մանաւանդ վերոյիշեալ հրապարակը տարօրինակ տեսարան էր ներկայացնում։ Երևակայեցէք մի ահագին հրապարակ լիքը բազմութեամբ որոնց մեծ մասը ձեռքերներին բռնած ունէին մի մխուր, հագնուած սպիտակ հագուստ և ներկուած կարմիր արիւնով. գոռում գոչումը երկինքը էր թնդացնում. սրբ էին որ չողղոզում էին նրանց գլուխներին, Աբրահամ եղած ներին տասնեակներով կարելի է հաշուել, որոնց կամ չալական կամ երկու ձեռքից բռնած տանում էին բազանիք, որ եթէ այնտեղ ուշքի եկան ապրիցին լաւ, եթէ ոչ, գնան մահմեդի դրախտը։

—

Բագուայ չրջակայքում Բալախանի և Սուրախանի անուանեալ գիւղօրայքում մինչև ոչ մեծ տարիք կատարելու ժամանակ կրկե է եղել, որտեղ մի քանի մարդ է սպանուել. մինչև ոչ մեծ օրը դարձեալ նոյն տեղ պատճառով Շամախում ևս կրկե է տեղի ունեցած և մի քանի մարդիկ են սպանուած։

—

ԱՐԱՒԱՆԻՑ։—Ուշադրութեան արժանի է տեղւոյս ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ անուանեալ Հայոց եկեղեցին. Թէև այստեղ Հայերը փոքրաթիւ են, բայց իրենց առատաձեռնութեամբ մի քանի տարում նորոգեցին եկեղեցին և նրա գաւթում կանգնեցրին մի նոր չինութիւն բարի նպատակով։ Շնորհակալութեան արժանի են նաև երեցփոխանները, որոնք հոգ են տանում մեր եկեղեցւոյ յառաջադիմութեան համար։

Գովելի է նմանապէս այստեղի երիտասարդների եռանդը, որոնք պարապ ժամերը անցնում են պարբերական Թերթերի ընթերցանութեամբ։

Աբգահանի Հայերը բաժանվում են երկու մասի—Հայադաւան Հայեր և Հայ կաթոլիկներ. առաջիններից գլխաւորապէս ախալցխացիներ են, միւսները՝ արգուինցիներ։ Վերջիններից սառնութեամբ են վերաբերվում դէպի մեղ, բացի մի քանի հասկացող ախալցխացիներից։

—

ԿԻՐՄԻՑ.—Կէրչ քաղաքում կան 70 տուն Հայեր, որոնք բնիկ չեն, այլ գաղթականներ են Ռուսիայի զանազան քաղաքներից և Թիւրքիայի Տրապիզոն քաղաքից։ Սրանք պարապում են երկրագործութեամբ և վաճառականութեամբ։ Ունեն քահանայ, մի փոքրիկ կամարաձև եկեղեցի, որի ներքին հարկն գեներաճառ է տուած։ Ծխական գրպրոց ևս կայ, որը մի առ ժամանակ վրակ մնալուց յետոյ կրկին բացուեցաւ. ու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌԵԿԱՄ.

(Ձրոյց Դիւլի գը-Մօպասսանի).

—

Փարիզը պաշարուած էր. քաղցած, յուսահատութեան հասցրած և ամենավերջին աստիճանի ուժասպառ։ Էլ ուտելու ոչինչ չէր մնացել. մինչև անգամ Ջնճղուկները չատ հազիւ էին նկատվում տանիքների վերայ ...։

Մի գեղեցիկ և պարզ առաւօտ ժամագործ Մօրիսօն, ձեռները իւր միակ Թիկնոցի գրպաններում, քաղցած վորով և սիրտը վշտերով լեցուած, տխուր Ջեմում էր բուլվարներում...

Ցանկարծ բոլորովին պատահաբար նկատեց նոյն տեսակ մի դատարկաջղկի, որին իսկոյն Ճանաչեց. դա իւր ընկերն էր։

—Վա՛, դա պ. Սօվաժն է...։

Նրանք գետափնեայն էին բարեկամացել։ Դեռ պատերազմից շատ առաջ, ամեհայն կիւրակի, վաղ լուսաձկդին, պ. Մօրիսօն վեր էր առնում իւր բամբուքեայ կարմանչաղը և բաւղը ուսին Ճանապարհ էր ընկնում դէպի արգենտեան երկաթուղու կայարանը։ Մինչև Կոլօմբ գնացքով սլանալուց յետոյ, ասով ւղևորվում էր դէպի Մարանդ կղզին։ Հէնց որ իւր որոշեալ տեղն էր հասնում, իսկոյն և եթ սկսվում էր մինչի խորը գիշեր, և մինչև անգամ մինչի ինքնամոռացութեան աստիճանին հասած ձուկ որսալ։ Նա այնտեղ ամենայն կիւրակի պատահում էր և մի կարճահասակ, հաստ և ուրախ ծարգուն Դա Notre-Dame de Lorette վողոցի խանութպան պ. Սօվաժն էր. դա էլ մի նոյնպիսի մոլեռանդ-ձկնորս էր, ինչպէս և նոյն ինքը Մօրիսօն։ Յաճախ պատահում էր, որ նրանք ամբողջ օրերը անց էին կացնում իրար մօտ կարմերը ձեռներին և ոտները ջրի վերայ կախած ու անդադար չարժելիս։ Հասկանալի է որ նրանք չուռով ծանօթացան, մօտիկացան և բարեկամացան։ Այնպիսի օրեր էլ էր պատահում, որ ոչ մի խօսք չէին հանում բերաններից, թէև այդ նրանց համար աւելորդ էլ էր նրանք արդէն առանց խօսքի և առանց մտքերի փոխանակութեան հասկանում էին իրար. բոլոր նրանց ցանկութիւնները ու հակումները մէկ էին. մէկ էին և յուզումները ու բաւականութիւնները...։

Երբեմն գարնանը, առաւօտեան, երբ արեգակը լուսաւորում էր Խաղաղ գետը և նրա վերայ հպարտ տատանուող կարմանչանը, և բնութիւնը վերակենդանացնող մեղմ ջերմութեամբ այրում էր ձկնորսների կռնակները, Մօրիսօն ասում էր իւր ընկերոջը.

—Ինչ հեանալի առաւօտ է...։

—Ո՜, այո, այո՝ Սրանից լաւը չեմ էլ կարող երևակայել, պատասխանում էր Սօվաժը և լռում էին. այսքանն էլ բաւական էր մի մեծ հաստանալու համար։

Աչեանը երեկոյեան, երբ մայր մըտնող արեգակի ճառագայթներով լուսաւորուած երկինքը ջրի մէջ անդրադարձնում էր պայծառ-կարմիր ամպերն և ամբողջ գետը ծիրանիով էր ծածկվում, իսկ կարծես հրդեհուած հորիզոնը բոց ու ծուխ էր տեղում մեր բարեկամների, գաշտերի, հովիտների, լեռների և երեկոյեան մեղմ հովից տատանուող ծառերի գագաթների վերայ, լուռ ու զգացմունքից ակամայ չարժվում էին նրանց չրմունքները և պ. Սօվաժը քաղցր ժպիտով Մօրիսօնին դառնալով ասում էր.

—Ինչ սքանչելի տեսարան է...

Իսկ Մօրիսօն, առանց աչքերը կարմանչից հեռացնելու՝ պատասխանում էր.

—Ի հարկէ. ինչ ասել կուզի որ մէգից անհամեմատ լաւ է...և էլի լռում էին։

Եւ ահա, այժմ նրանք պատահեցին. Ճանապարհով մի մեծ, նրանք մօտեցան, համբուրուեցան և պինդ մօտեցին իրար ձեռքը. բայց տխուր զգացուելով մի անգամայն, որ նրանց հանդիսումը բոլորովին փոխուած հանգամանքնե-

րում տեղի ունեցաւ. պ. Սօվաժը լացը հառաչելով և տխրութեամբ ասաց.

—Ա՜խ քեղ դրութիւն... Հ՜ը, Ո՜վ էր կարծում։

Մօրիսօն առաւել ևս տխրելով, պատասխանեց.

—Այո՜...ի՜նչ զարհուրելի ժամանակ է...բայց և ինչ գեղանչելի օր է այսօր...

Եւ Ճշմարիտ. երկինքը պարզ ու կապոյտ էր։ Երկու բարեկամը, լուռ և տխուր, սկսան առաջ գնալ։

—Իսկ ձուկ՛ը...Հ՜ը, Ոչքան քաղցր կիշատակ է, այնպէս չէ, չանկարծ լռութիւնը խզեց Մօրիսօն. որին, պ. Սօվաժը անյուսաբար գլուխը չարժելով պատասխանեց.

—Բայց ով գիտէ, արդեօք մեկ էլ կտեսնենք այնտեղերքը։

Սրանից յետոյ երկու բարեկամը մըտան հէնց առաջին պատահած սրճարանը, և մխասին փոշոտ անուշ անիւզ յետոյ գուրս եկան և նորից սկըսան չափվել Փարիզի բուլվարներն ու վողոցները։

Ցանկարծ Մօրիսօնը կանգնեց։

—Ի՜նչ էք ասում, պ. Սօվաժ, նորից չսկսենք։

Եթէ դուք, պ. Մօրիսօ, համաձայն էք...

Եւ նրանք օղեալճառատուն մտան։ Քաղցած վորին դժուար չէ հարբել. ուստի զարմանալի էլ չէ, որ նրանք բաւական ուրախ տրամադրութեամբ գուրս եկան այն տեղից։

Սօվաժը, որ եղանակի ջերմութենից աւելի ևս հարբել էր, հավիւ էր կարողանում, և այն էլ իւր ընկերոջ չնորհիւ իւր հաստատակամութիւնը պահպանել և քայլել։ Նրանք կրկին կանգնեցին...։

—Այնտեղ գնանք, հարցրեց մէկը։

—Ո՜ւր... ասաց միւսը։

—Այնտեղ էլի...

—Բայց ո՞ւր,

—Չկնորսութեան։

—Կղզին։

—Իհարկէ, մեր կղզին։ Ֆրանսիական առաջապահ գործը Կոլոմբի չրջակայքումն է. իսկ ես էլ գնդապետ Դիւմուլէնի հետ ծանօթ եմ և մեզ հեշտութեամբ կը թողնեն անցնելու։

—Դնանք...։ գընանք, ես պատրաստ եմ...

Նրանք բաժանուեցան, որպէս զի գործիքներն առնեն և ապա կըրկին ի միասին գնան... այնտեղ, այն երանաւէտ աշխարհը, ուր կարելի է գետափում նստել և... ձուկը որսալ։

Մի ժամից յետոյ նրանք արդէն միասին, մեծ Ճանապարհով՝ դէպի գնդապետ Դիւմուլէնի նրանց խնդիրքը լսելուց յետոյ բնակարանն էին գնում։ Դիւմուլէնը ժպտած և համաձայնեցաւ թողնել։ Պայմանախոսը իմանալուց յետոյ երկու բարեկամ չարունակեցին իրանց Ճանապարհը։

Ներկա ժամանակ-ի [թղթակցից] մեծ մասնաբնակիչ Հասան աղան Ալիևը, որ 5,000 ր. արի [տուրուսով] ունի Ալիևի անունով [մզկիթ] և [դպրոց], որ [կառուցված] է [Ալիևների] [ընտանիքի] [հոգածությամբ], [մեռնելուց] [առաջ] [Հասան աղան] [կտակել] է [իր] [ունեցվածքի] [մեծ] [մասը] [մզկիթին] [և] [դպրոցին], [որոնց] [համար] [նա] [ամեն] [տարի] [հատկացնում] [էր] [մեծ] [գումարներ]։ [Հասան աղայի] [մահից] [հետո] [նրա] [կտակը] [չկատարվեց], [որովհետև] [նրա] [ժառանգները] [չկամեցան] [կատարել] [նրա] [կամքը]։ [Ներկա] [ժամանակ] [Ալիևների] [ընտանիքի] [անդամներից] [մեկը], [Ալի] [Ալիևը], [ուզում] [է] [կատարել] [իր] [հանգուցյալ] [հոր] [կամքը], [բայց] [չգիտի], [թե] [ինչպես] [սկսել] [գործը]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [կառուցանել] [դպրոցի] [համար] [մի] [մեծ] [շենք], [որ] [ունենա] [մեծ] [դահլիճներ] [և] [բազմաթիվ] [սենյակներ], [որպեսզի] [կարողանա] [ընդունել] [մեծ] [թվով] [աշակերտներ]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [նաև] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։

Ներկա ժամանակ-ի [թղթակցից] մեծ մասնաբնակիչ Հասան աղան Ալիևը, որ 5,000 ր. արի [տուրուսով] ունի Ալիևի անունով [մզկիթ] և [դպրոց], որ [կառուցված] է [Ալիևների] [ընտանիքի] [հոգածությամբ], [մեռնելուց] [առաջ] [Հասան աղան] [կտակել] է [իր] [ունեցվածքի] [մեծ] [մասը] [մզկիթին] [և] [դպրոցին], [որոնց] [համար] [նա] [ամեն] [տարի] [հատկացնում] [էր] [մեծ] [գումարներ]։ [Հասան աղայի] [մահից] [հետո] [նրա] [կտակը] [չկատարվեց], [որովհետև] [նրա] [ժառանգները] [չկամեցան] [կատարել] [նրա] [կամքը]։ [Ներկա] [ժամանակ] [Ալիևների] [ընտանիքի] [անդամներից] [մեկը], [Ալի] [Ալիևը], [ուզում] [է] [կատարել] [իր] [հանգուցյալ] [հոր] [կամքը], [բայց] [չգիտի], [թե] [ինչպես] [սկսել] [գործը]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [կառուցանել] [դպրոցի] [համար] [մի] [մեծ] [շենք], [որ] [ունենա] [մեծ] [դահլիճներ] [և] [բազմաթիվ] [սենյակներ], [որպեսզի] [կարողանա] [ընդունել] [մեծ] [թվով] [աշակերտներ]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [նաև] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։

ԱՐՁԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկա ժամանակ-ի [թղթակցից] մեծ մասնաբնակիչ Հասան աղան Ալիևը, որ 5,000 ր. արի [տուրուսով] ունի Ալիևի անունով [մզկիթ] և [դպրոց], որ [կառուցված] է [Ալիևների] [ընտանիքի] [հոգածությամբ], [մեռնելուց] [առաջ] [Հասան աղան] [կտակել] է [իր] [ունեցվածքի] [մեծ] [մասը] [մզկիթին] [և] [դպրոցին], [որոնց] [համար] [նա] [ամեն] [տարի] [հատկացնում] [էր] [մեծ] [գումարներ]։ [Հասան աղայի] [մահից] [հետո] [նրա] [կտակը] [չկատարվեց], [որովհետև] [նրա] [ժառանգները] [չկամեցան] [կատարել] [նրա] [կամքը]։ [Ներկա] [ժամանակ] [Ալիևների] [ընտանիքի] [անդամներից] [մեկը], [Ալի] [Ալիևը], [ուզում] [է] [կատարել] [իր] [հանգուցյալ] [հոր] [կամքը], [բայց] [չգիտի], [թե] [ինչպես] [սկսել] [գործը]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [կառուցանել] [դպրոցի] [համար] [մի] [մեծ] [շենք], [որ] [ունենա] [մեծ] [դահլիճներ] [և] [բազմաթիվ] [սենյակներ], [որպեսզի] [կարողանա] [ընդունել] [մեծ] [թվով] [աշակերտներ]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [նաև] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկա ժամանակ-ի [թղթակցից] մեծ մասնաբնակիչ Հասան աղան Ալիևը, որ 5,000 ր. արի [տուրուսով] ունի Ալիևի անունով [մզկիթ] և [դպրոց], որ [կառուցված] է [Ալիևների] [ընտանիքի] [հոգածությամբ], [մեռնելուց] [առաջ] [Հասան աղան] [կտակել] է [իր] [ունեցվածքի] [մեծ] [մասը] [մզկիթին] [և] [դպրոցին], [որոնց] [համար] [նա] [ամեն] [տարի] [հատկացնում] [էր] [մեծ] [գումարներ]։ [Հասան աղայի] [մահից] [հետո] [նրա] [կտակը] [չկատարվեց], [որովհետև] [նրա] [ժառանգները] [չկամեցան] [կատարել] [նրա] [կամքը]։ [Ներկա] [ժամանակ] [Ալիևների] [ընտանիքի] [անդամներից] [մեկը], [Ալի] [Ալիևը], [ուզում] [է] [կատարել] [իր] [հանգուցյալ] [հոր] [կամքը], [բայց] [չգիտի], [թե] [ինչպես] [սկսել] [գործը]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [կառուցանել] [դպրոցի] [համար] [մի] [մեծ] [շենք], [որ] [ունենա] [մեծ] [դահլիճներ] [և] [բազմաթիվ] [սենյակներ], [որպեսզի] [կարողանա] [ընդունել] [մեծ] [թվով] [աշակերտներ]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [նաև] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկա ժամանակ-ի [թղթակցից] մեծ մասնաբնակիչ Հասան աղան Ալիևը, որ 5,000 ր. արի [տուրուսով] ունի Ալիևի անունով [մզկիթ] և [դպրոց], որ [կառուցված] է [Ալիևների] [ընտանիքի] [հոգածությամբ], [մեռնելուց] [առաջ] [Հասան աղան] [կտակել] է [իր] [ունեցվածքի] [մեծ] [մասը] [մզկիթին] [և] [դպրոցին], [որոնց] [համար] [նա] [ամեն] [տարի] [հատկացնում] [էր] [մեծ] [գումարներ]։ [Հասան աղայի] [մահից] [հետո] [նրա] [կտակը] [չկատարվեց], [որովհետև] [նրա] [ժառանգները] [չկամեցան] [կատարել] [նրա] [կամքը]։ [Ներկա] [ժամանակ] [Ալիևների] [ընտանիքի] [անդամներից] [մեկը], [Ալի] [Ալիևը], [ուզում] [է] [կատարել] [իր] [հանգուցյալ] [հոր] [կամքը], [բայց] [չգիտի], [թե] [ինչպես] [սկսել] [գործը]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [կառուցանել] [դպրոցի] [համար] [մի] [մեծ] [շենք], [որ] [ունենա] [մեծ] [դահլիճներ] [և] [բազմաթիվ] [սենյակներ], [որպեսզի] [կարողանա] [ընդունել] [մեծ] [թվով] [աշակերտներ]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [նաև] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։ [Ալի] [Ալիևը] [ուզում] [է] [դպրոցի] [համար] [կազմել] [մի] [մեծ] [գրադարան]։

ԳՈՒՆԱՀԱՆԴԵՍ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՈՒՆԿԵՐԱՑ

Տարի 8-րդ.

Ամսագիր „Ծաղիկ տեսլեաց“ անուանեալ ի Վենետիկ ի տպարանի Ս. Ղազարու։ Տարի 8-րդ։ Ամսագիր „Ծաղիկ տեսլեաց“ անուանեալ ի Վենետիկ ի տպարանի Ս. Ղազարու։ Տարի 8-րդ։

*) 157 էջ տպագրած տետրակ մեր ձեռքն է։ Խմբ.

Ա. Մատոսեան.

(Պատմական վէպ)

Նոր ուսումնասիրութիւնների շնորհիւ, որոնք վերջին տասնամեակներում կատարուեցին Հայոց պատմութեան ասպարէզում, մեր ժողովրդի անցեալի մի շարք էջեր, որոնք մինչև այդ մնում էին խաւարի մէջ, կամ ներկայանում էին աղաւաղուած, այժմ լուսաբանուած են։ Այդ էջերի թւում մեծ տեղ են գրաւում Հայոց եւ Վրաց միջև եղած յարաբերութիւնները։ Ինչպէս յայտնի է, Հայոց եւ Վրաց ազգերը ունեցել են շատ ընդհանրութիւններ իրենց կեանքի մէջ։ Նրանք ապրել են հարեւան երկրներում, ունեցել են նոյն կամ նման կրօնը, նոյն կամ նման եկեղեցական կարգերը, նոյն կամ նման ազգային սովորութիւնները, նոյն կամ նման քաղաքական վիճակը։ Ուստի նրանց միջև եղած յարաբերութիւնները ոչ միայն սերտ են եղել, այլ եւ ունեցել են մեծ ազդեցութիւն մէկը միւսի վրայ։ Ինչպէս Հայոց պատմութեան մէջ, նոյնպէս եւ Վրաց պատմութեան մէջ կան շատ մութ կէտեր, որոնք մինչև այժմ չեն լուսաբանուած։ Ուստի ամէն մի նոր աղբիւր, որ մեզ տեղեկութիւններ է տալիս Հայոց եւ Վրաց յարաբերութիւնների մասին, մեծ նշանակութիւն ունի։ Այդպիսի աղբիւրներից մէկն է Ա. Մատոսեանի վէպը։

Նա ուսումնասիրել է Վրաց պատմութիւնը եւ ծանօթ է Վրաց պատմագրութեան աղբիւրներին։ Նրա վէպի գործողութիւնները տեղի են ունենում Վրաց թագաւոր Վախթանգ Գորգասալի ժամանակ։ Վախթանգ Գորգասալը, որ կառավարել է 1675 թուից մինչև 1716 թիւը, Վրաց պատմութեան մէջ մեծ տեղ է բռնում։ Նա ոչ միայն մեծ քաղաքագէտ եւ զօրավար էր, այլ եւ մեծ գրագէտ։ Նրա ձեռքով կազմուել է Վրաց հին օրէնսգիրքը, որ մինչև այժմ էլ գործ է ածւում Վրաստանում։ Նա ինքն էլ գրել է Վրաց պատմութիւնը, որ մինչև այժմ էլ մեծ նշանակութիւն ունի։ Վախթանգ Գորգասալի ժամանակ Վրաստանը ենթարկուել է Պարսից տիրապետութեան։ Վրաց թագաւորները, որոնք ունեցել են իրենց ձեռքում միայն ստուերային իշխանութիւն, ստիպուած են եղել ենթարկուել Պարսից շահերին։ Վախթանգ Գորգասալը, որ ունեցել է մեծ ազդեցութիւն Պարսից արքունիքում, կարողացել է Վրաստանի համար մի քանի արտօնութիւններ ձեռք բերել։ Նրա ժամանակ Վրաստանում եղել են Պարսից զօրքեր, որոնք պահպանել են երկրի կարգը։ Վախթանգ Գորգասալի մահից յետոյ Պարսից զօրքերը սկսել են ոտնձգութիւններ անել Վրաց ժողովրդի վրայ։ Վրաց ժողովուրդը, որ ատում էր Պարսից տիրապետութիւնը, ապստամբել է եւ ուզել է ազատուել նրանից։ Ապստամբութիւնը ղեկավարել է Վրաց թագաւորի որդի Վախուշտին։ Ապստամբները յաղթել են Պարսից զօրքերին եւ ստիպել են նրանց հեռանալ Վրաստանից։ Վրաց թագաւորը, որ Պարսից կողմն էր բռնել, ստիպուած է եղել հեռանալ Վրաստանից։ Նրա տեղը բռնել է Վախուշտին։ Վրաց ժողովուրդը ուրախ է եղել, որ ազատուել է Պարսից տիրապետութիւնից։ Բայց ուրախութիւնը երկար չի տեւել։ Պարսից շահը, որ չէր ուզում հրաժարուել Վրաստանի վրայ իր իշխանութիւնից, ուղարկել է մեծ զօրք Վրաստանի վրայ։ Վրաց զօրքերը չեն կարողացել դիմադրել Պարսից զօրքերին եւ ստիպուած են եղել նահանջել։ Պարսից զօրքերը մտել են Թիֆլիս եւ սկսել են կողոպտել քաղաքը։ Վրաց թագաւորը, որ Պարսից զօրքերի հետ էր, ստիպել է Վրաց զօրքերին, որ նահանջում էին, դարձեալ յարձակուել Պարսից զօրքերի վրայ։ Վրաց զօրքերը յաղթել են Պարսից զօրքերին եւ ստիպել են նրանց նահանջել։ Պարսից զօրքերը մտել են Թիֆլիս եւ սկսել են կողոպտել քաղաքը։ Վրաց թագաւորը, որ Պարսից զօրքերի հետ էր, ստիպել է Վրաց զօրքերին, որ նահանջում էին, դարձեալ յարձակուել Պարսից զօրքերի վրայ։ Վրաց զօրքերը յաղթել են Պարսից զօրքերին եւ ստիպել են նրանց նահանջել։ Պարսից զօրքերը մտել են Թիֆլիս եւ սկսել են կողոպտել քաղաքը։

Ա. Մ.

Գ. Ալամդարեան.

(Պատմական վէպ)

Ալամդարեանը գրել է իր վէպը ֆրանսերէն լեզուով։ Ֆրանսերէն լեզուով գրել է նաեւ Ալիշանը իր „Sisouan ou la Cilicie au moyen-âge“ աշխատութիւնը։ Ալամդարեանի վէպը ունի 400 էջ։ Ալամդարեանի վէպը ունի 400 էջ։

ների հետ մասնակցությունը ունենալ։ Սակայն և այդ վճռանքը ևս անցյալ, որովհետև Սպանիան անկարող կը նկատվի պատերազմական ազդակը Պիրենէական թերակղզում, նոր փոթորկի բարձրացած Բալկանեան թերակղզում։ Եւ ներկայումս ոչ ոք չի կարող ասել թէ երբ պիտի վերականգնուի ցանկալի անգործութիւնը և հաւասարակշռութիւնը։ Բնամարկը լուր ստանալով բումելիական չեզոքութեան մասին, շտապեց խոհեմաբար վերջացնել կզակների խնդիրը Սպանիոյ հետ. Սպանիան էլ իւր կողմից չը կամեցաւով իւր ոյժը ցրուել. յարմար համարեց գադաբեցնել հարցը և պատրաստի կենալ գործ դնելու նրան հարկաւոր դէպքում, որովհետև Դարդանելեան հարցը կապ ունի աֆրիկեական Ծովեզրեայի, Տրիպոլի և Մարօկկոյի հետ։ Աֆրանական հարցում ինչպէս Ռուսիան, նոյնպէս և Անգլիան կամենում էին իրանց կուսակից ունենալ Թիւրքիային։ Այստեղ մի հարց է առաջ գալիս, այնէ՝ Թիւրքիան կը բանայ, թէ կը փակէ անգլիացիների համար Դարդանելեան նեղուցը։ Պետութիւնները պաշտպանում էին Դարդանելի չեզոքութիւնը, այն ինչ Անգլիան պնդում էր, նեղուցի բանալու և փակելու լիագօր իրաւունքը պատկանում է Սուլթանին, Թիւրքիայի պետական մարդիկը մեծ հետաքրքրութիւնով հետևում էին աֆրանական սահմանագլխում պատահած դէպքերին և կարծում էին, որ ահա Թիւրքիան նորից իւր անկած դրութիւնից կը բարձրանայ և կը գառնայ մի հզօր պետութիւն։ Սերբոմանդ աւելի խրախուսեց Թիւրքերին այդ ցանկութեան մէջ։ Բայց բումելիական չեզոքութիւնը Թիւրքիային ուշքի բերեց այդ ցնորքներից։ Ցեզափոխութեան պատճառը քաղաքագէտները համարում են սլաւեանական մինիատրութիւնները։ Ոմանք են-Թադրում են, թէ այդ չեզոփոխութեան ծագման գաղտնի գրպտը Անգլիան է, որը ներկայումս կամենում է միջնորդի դեր խաղալ Սուլթանի և իշխան Ալէքսանդրի մէջ։ Սրանից հետևացնում են այն, որ իրը թէ Անգլիան պաշտպանում է իշխանին, իսկ Ռուսիան կամենում է նրան գահընկէց անել։ Բոլգարական, յունական և սերբական խնդիրը այնպիսի մի բարդ կազմակերպութիւն է ստացել, որ նրա կապը լուծելը եւրոպական դեպլոմատեան առայժմ տկարանում է, իսկ վերջաւորութիւնը այդ խնդրի ծածկուած է անյայտութեան խաւարով։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երգչուհի Քրիստիան Նիլսոն որոգելիները։ Ստոկհօլմում 27-ին սեպտեմբերի, այն է մի քանի օրից յետոյ, երբ պատշգամբից երգչուհու երգելու ժամանակ, ժողովուրդը լսելու համար նրա ձայնը խռնուեցաւ և այդ մէջտեղում վնասուեցան մի քանի տասնեակ մարդիկ, նա հատած էր իւր բնակարանի գրասենեակում, երբ յանկարծ ներս մտաւ մի հօլանդացուհի երկու փոքրիկ երեխաներով։ „Այս երեխաների մայր ջահել այրի կին էմմա Սանդէրսը ձեր գալչդա տալու ժամանակ մեռաւ, սրանք չունին ոչ ազգականներ և ոչ բարեկամներ, որոնք կարողանային հոգատարութիւն անել սրանց վերայ։ Ուստի ես բերեցի սրանց ձեզ մօտ և Թողնելով այստեղ գնում եմ“։ Տիկին Նիլսոնը գրկելով երեխաներին, ասաց. „Ես ձեր մօր մահուան մէջ յանցաւոր չեմ, չէ որ դուք ինձ վերայ չէք բարկանալ“։ Նա վճարեց աղախնին հարկաւոր վարձը, հրամայեց բերել իւր մօտ երեխաների իրերը և հետևեալ օրը առաւօտից նրանց Սուիդէնների գալոցների մէնում, պարտաւորելով Ֆրանսիացի Թոմասեանց հաստատել նրանց հասանելի վարձը, իւր ընկերուհիներին նա ասաց. „Իմ պատճառով մեռաւ սրանց մայրը, ուստի և ես փոխարինում եմ նրան“։

***

Չինական պատերազմ։ Մօտերումս Պեկինում գլխաւորեցան 12 հոգի, որոնք մեղադրուել էին Ֆրանսիացիներին գանազան տեղեկութիւններ հաղորդելու մէջ, նրանց գլուխները դուրսը դրին ի ցոյց ժողովրդին։

***

Ջուլֆա կամ Հայ Նոր Ջուլֆա։ Մօտ օրերումս մեռաւ Ջուլֆայի Հայ Սերվէնն, որին իւր Հայր Ֆրանսուա Սերվէնից մնացել էր ժառանգութիւն մի ջուլֆայ մօտաւորապէս 10,000 Ֆրանկ արժողութեամբ։ Ֆրանսուա Սերվէնն 1841 Թուին այդ ջուլֆայը ստացել էր իրրև բնձայ իշխանուհի Լուսուիզից, որը խիստ գոհունակուել նրա ծառայից, պարտք դրեց նրա վերայ, որ եթէ միւս անգամ ևս այցելէ Ռուսիայի կողմերը անպատճառ նուագէ այդ ջուլֆայի վերայ։ Ֆրանսուայ Սերվէնն կատարեց այդ պայմանը, երբ 1866 Թուականին իւր որդի Յովսէփ Սերվէնի հետ եկաւ Պետերբուրգ։ Այդ ջուլֆայի վերայ գրուած է հետևեալ վերնագիրը. «Antonius Strativarius Cremonensis 1,701“։ Այժմ այդ ջուլֆայը ծախւում են։ Փարիզի կօնսերվատօրեան ամեն ջանք գործ է դնում ձեռք բերելու այդ Թանկագին գործիքը, այն ինչ Պետերբուրգից, Բերլինից և Լօնդօնից ևս ցանկանում են գնել նրան և հետզհետէ աւելացնում են գինը։ Ջուլֆայը այդ պատճառով մինչև այսօր էլ մնում է և ծախւած չէ։

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԴՈՐՁԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

9 Հոկտեմբերի.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Այսօր Նոցին Կայսերական Մեծութիւնները, Կայսրը և Կայսրուհին իրենց Օգոստափառ որդկերանցով վերադարձան Կօպէնհագէնից։

3° ցրտում ձիւն եկաւ։

ԼՕՆԴՈՆ. „Morning Post“-ը հաղորդում է, որ բրիտանական մինիստրութիւնը կարևոր է համարում որ նախքան դեսպանաժողովի կայանալը, Բերլինի դաշնագրութիւնը ստորագրող պետութիւնների մէջ յարմարեցնուի մի քանի յայտնի կէտեր։ Անգլիան, Ֆրանսիան և Իտալիան ընդունում են, որ „tatus quo-ի“ պահպանելը յարմար չէ։

ԲՐԱՈՒՆՇՎԷՅԳ. Բրաունշվէյգի ատրճանաւորների ժողովը պրուսական իշխան Ալբրեխտին միաձայն ընտրեց խնամապետ։

10 Հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Պրժեվալսկին հեռագրում է գլխաւոր շտաբին, յուլիսի 14-ից, որ Ակսուի վերայով գնում է դէպի Սեմիրէչէի։

«Новое Время»-ին հաղորդում է, որ եւրոպական վերաբերեալ Կոմմիսեայի նիստը հոկտեմբերի 19-ին նորոգում է և կը լինի շաբաթը մի անգամ։

«Journal de St.-Pétersbourg»-ը յայտ տալով, որ իշխան Ալէքսանդրը Սերբիական թագաւորին ուղարկած նամակում, շարունակում է խօսել Բոլղարական միութեան մասին, նկատում է. «Այդ հանգամանքը, ինչպէս երևում է յայտ չէ տալիս, թէ իշխանը կը գառնայ դէպի օրինաւորութիւնը։ Ամեն թէ ինչու յոյները և սերբերը յարձակում են և նրանց բոլղարների հետ ընդհարումը սաստկանում է։ Այս տեսակ խնդութիւնը վրդովում է Եւրոպային, նա մանաւանդ Ռուսիային։ Դործը այն ընթացքն է ընդունում, որ պիտի Ռուսիային դաւանակից ազգերի մէջ եղբայրասպան պատերազմ ծագի, որանց ազատութեան և վերածնութեան համար նա այնքան գոհեր ունեցաւ։ Ռուսիան միւս պետութիւններից աւելի պիտի աշխատէ այդ վտանգի առաջն առնելու։ Մի քանի լրագիրներ նկատում են, որ Ռուսիայի այդ տեսակ վարմունքը, վայր կը ձգէ բոլղարների աչքում նրա համակր